การประยุกต์หลักสาราณียธรรมเพื่อส่งเสริมการกล่อมเกลาทางการเมืองของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น

APPLICATION OF THE SARANIYADHAMMA PRINCIPLE TO PROMOTE POLITICAL DEVELOPMENT OF KHONKAEN VOCATIONAL COLLEGE STUDENTS

[1]เฉลิมพล ทองเผือก, [2]ไพฑูรย์ มาเมือง และ [3]สุเนตร ธนศิลปพิชิต

[1]Chalearmpon Thongpheak, [2]Phaitoon Mamuang and [3]Sunait Thanasinlapaphichit

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

[1]thxngpheuxkchelimphl@gmail.com, [2]phaitoon2513888@gmail.com

[3]turee88888888@gmail.com

Received: December 2, 2024; **Revised**: December 26, 2024; **Accepted**: December 30, 2024

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ คือ 1.เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของนักศึกษาต่อการกล่อมเกลาทางการเมืองวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น 2.เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักศึกษาต่อการกล่อมเกลาทางการเมืองวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล 3. เพื่อนำเสนอการประยุกต์หลักสาราณียธรรมเพื่อส่งเสริมการกล่อมเกลาทางการเมืองของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับความคิดเห็นของนักศึกษาต่อการกล่อมเกลาทางการเมืองวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =3.86, S.D.=0.20) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านครอบครัว ($\overline{X}$ =4.49, S.D.=0.27) ด้านสถาบันการศึกษา ($\overline{X}$ =3.83, S.D.=0.30) ด้านสื่อมวลชน ($\overline{X}$ =3.61, S.D.=0.39) และด้านกลุ่มเพื่อน ($\overline{X}$ =3.58, S.D.=0.32) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ 2) สรุปผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบความ

---

[1]นิสิตปริญญาโท สาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

[2]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

[3]ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

คิดเห็นของนักศึกษาต่อการกล่อมเกลาทางวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า นักศึกษาที่มี เพศ และระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการกล่อมเกลาทางการเมืองวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ส่วนนักศึกษาที่มีอายุ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการกล่อมเกลาทางการเมืองวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย 3) ผลการการประยุกต์หลักสาราณียธรรมเพื่อส่งเสริมการกล่อมเกลาทางการเมืองของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น พบว่า 1) ด้านเมตตากายกรรม 2) ด้านเมตตาวจีกรรม 3) ด้านเมตตามโนกรรม 4) ด้านสาธารณโภคี 5) ด้านสีลสามัญญตา 6) ด้านทิฏฐิสามัญญตา

คำสำคัญ : การกล่อมเกลาทางการเมือง, การมีส่วนร่วม, หลักสาราณียธรรม

Abstract

This research aimed to study the level of students' opinions on political socialization at Khon Kaen Vocational College. 2. To compare students' opinions on political socialization at Khon Kaen Vocational College classified by personal factors. 3. To present the application of the Saraniyadhamma principle to promote political socialization among students at Khon Kaen Vocational College. The results of the research found that. 1.The level of students' opinions on political grooming at Khon Kaen Vocational College was at a high level ($\overline{X}$ =3.86, S.D.=0.20) when classified by each aspect by ranking the average values from highest to lowest as follows: Family ($\overline{X}$ =4.49, S.D.=0.27), Educational Institution ($\overline{X}$ =3.83,S.D.=0.30), Mass Media =3.61, S.D.=0.39), and Peer Group ($\overline{X}$ =3.58, S.D.=0.32) at a high level, respectively. 2.Summary of the analysis of students' opinions on political grooming at Khon Kaen Vocational College By classification by personal factors, it was found that students with different genders and education levels had no different opinions on political grooming at Khon Kaen Vocational College. Therefore, the research hypothesis was rejected. Students with different ages had different opinions on political grooming at Khon Kaen Vocational College with statistical significance at 0.05 level. Therefore, the research hypothesis was accepted. 3. The results of applying the principles of Saraniya Dhamma to promote political grooming of Khon Kaen Vocational College students found that 1) In terms of loving-kindness, 2) In terms of loving-kindness. 3) In terms of loving-kindness. 4) In terms of public utilities. 5) In terms of morality. 6) In terms of views.

Keywords : political refinement, participation, principles of the saraniyadharma

บทนำ

วัฒนธรรมทางการเมืองเป็นแบบแผนของทัศนคติและความเชื่อของบุคคลที่มีต่อระบบการเมืองหรือต่อส่วนต่างๆ ที่เป็นระบบย่อยของระบบการเมือง และต่อการแสดงบทบาททางการเมืองของบุคคลซึ่งจำแนกแนวโน้มหรือท่าทีในการแสดงออกทางการเมืองของบุคคลได้ 3 แบบ “Orientation” (ความโน้มเอียง) คือ 1) ความโน้มเอียงด้านการรับรู้และความเข้าใจ (cognitive orientation) ของบุคคลที่มีต่อการเมือง 2) ความโน้มเอียงด้านการแสดงความรู้สึก (Affective orientation) หมายถึงความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อการเมืองเป็นความรู้สึกทางจิตใจและอารมณ์ 3) ความโน้มเอียงด้านการประเมิน (Evaluative orientation) หมายถึงความสามารถของบุคคลในการใช้ค่านิยมของบุคคลวิเคราะห์การเมืองเพื่อการตัดสินวินิจฉัย (คณะกรรมการกลุ่มปรับปรุงชุดวิชาหลักพื้นฐานทางรัฐศาสตร์,2562: 5-6) นอกจากนั้น วัฒนธรรมเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความรู้ความเข้าใจในเรื่องทางการเมืองหรืออาจเรียกได้ว่า “ความโน้มเอียงทางการเมือง”(Political orientation) ที่บุคคลมีต่อวัตถุหรือต่อพฤติกรรมทางการเมืองอันหมายถึงความรู้ความเข้าใจและทัศนคติที่มีต่อประเด็นทางการเมือง 3 ประเด็น คือระบบการเมือง องค์ประกอบของระบบการเมืองหรือที่เรียกว่าระบบย่อยของการเมืองและบทบาททางการเมืองของตนที่มีต่อระบบการเมือง วัฒนธรรมทางการเมืองของแต่ละบุคคลจะมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไปตามศักยภาพของปัจเจกบุคคลซึ่งวัดได้ด้วยตัวแปรหลัก 4 ประการ คือ (จักษ์ พันธ์ชูเพชร,2555:187-188) 1) การมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเทศชาติและระบบการเมืองในประเด็นเกี่ยวกับความรู้ทางประวัติศาสตร์ ขนาดของประเทศ ระบบการเมืองการปกครองของประเทศ เป็นต้น 2) การมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงสร้างและบทบาทของผู้นำทางการเมืองมีความรู้สึกและทัศนคติต่อโครงสร้างและบทบาททางการเมืองของผู้นำตลอดจนการยกร่างนโยบายอย่างไร 3) การมีความรู้เกี่ยวกับการบังคับใช้นโยบาย (Policy enforcement) ทั้งในด้านโครงสร้างตัวบุคคลและกระบวนการในการตัดสินนโยบายและมีความรู้สึกอย่างไรต่อประเด็นเหล่านั้น 4) มีความตระหนักถึงบทบาทของตนเองในฐานะที่เป็นสมาชิกคนหนึ่งของระบบการเมืองมีความรู้เกี่ยวกับสิทธิอำนาจวิธีการหรือยุทธวิธี (Strategies) ที่จะเข้าไปมีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจดำเนินนโยบายของรัฐหรือไม่อย่างไร

วัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลนั้นมิได้เกิดขึ้นเองแต่เป็นผลมาจากการกล่อมเกลาและปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นในแต่ละขณะ ทั้งนี้ปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มบุคคลจะมีลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองในลักษณะใดหรือประเภทใดเป็นผลมาจากปัจจัยทางจิตวิทยาของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีต่อวัตถุการเมืองและปรากฏการณ์ทางการเมือง ฉะนั้นเรา

อาจจะจำแนกปัจจัยทางจิตวิทยาที่เป็นตัวกำหนดวัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลได้ ดังต่อไปนี้ (คณะกรรมการกลุ่มปรับปรุงชุดวิชาหลักพื้นฐานทางรัฐศาสตร์, 2562: 15-16)

1. การรับรู้ (Perception) หมายถึงทัศนะอันเกิดจากความรู้สึกของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีต่อวัตถุการเมืองและปรากฏการณ์ทางการเมือง เช่นความรู้สึกชอบไม่ชอบต่อนักการเมืองของพรรคการเมือง ทั้งนี้การรับรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นในตัวของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลอันเกิดมาจากประสบการณ์หรือเกิดมาจากการได้รับอิทธิพลจากบุคคล กลุ่มบุคคลอื่นๆหรือตัวแทนอื่นๆก็ได้

2. ทัศนคติ (Attitude) หมายถึงแนวโน้มหรือท่าทีของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลอันนำไปสู่การแสดงออกหรือการแสดงพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลนั้นๆ เช่นกรณีสหรัฐอเมริกาโจมตีอิรัก คนไทยส่วนใหญ่มีทัศนคติหรือท่าทีที่เอาใจช่วยอิรักและประณามสหรัฐอเมริกา หรือรัสเซียโจมตียูเครน คนไทยส่วนใหญ่มีทัศนคติหรือท่าทีที่เอาใจช่วยยูเครนและประณามรัสเซีย เป็นต้น

3. ค่านิยม (Values) หมายถึงความรู้สึกนึกคิดในเชิงการประเมินค่าของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีต่อวัตถุการเมืองหรือปรากฏการณ์ทางการเมือง ค่านิยมของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่เกิดขึ้นจากการได้มาซึ่งประสบการณ์ของชีวิตในบุคคลหรือกลุ่มบุคคลจนกลายเป็นเกณฑ์ (Criteria) หรือมาตรฐาน (Standard)ในการตัดสินหรือแสดงออกซึ่งพฤติกรรมของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลนั้น ๆ เช่น พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ประธานองคมนตรีและรัฐบุรุษมีค่านิยมมาตรฐานที่ยกย่องจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ค่านิยมของนักการเมืองบางกลุ่มของไทยมุ่งแสวงหาผลประโยชน์ในทางที่มิชอบ เช่น การค้ายาเสพติด การค้าน้ำมันเถื่อน มุ่งการทุจริตคอรัปชั่นในทุกวิถีทาง เป็นต้น และค่านิยมของนายทหารไทยที่มักจะทำการปฏิวัติรัฐประหารยึดอำนาจทางการเมืองการปกครอง เป็นต้น 4) ความเชื่อ (Beliefs) หมายถึงความเข้าใจหรือความคิดของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีต่อวัตถุทางการเมืองหรือปรากฏการณ์ทางการเมือง เช่น กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่เชื่อและเข้าใจว่าการสร้างเขื่อนเพื่อกระแสไฟฟ้าเป็นการทำลายสภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติหรือการวางท่อก๊าซไทย-มาเลย์อาจเป็นเหตุให้นกเขาไม่ขันซึ่งแนวท่อก๊าซมีผลกระทบต่อเสียงขันของนกเขาชวา เป็นต้น 5) การเรียนรู้ (Earning) หมายถึงกระบวนการในการได้รับมาซึ่งประสบการณ์หรือความรู้ของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลในที่สุด เช่นนายแดงและบิดามารดาไม่สนใจไปใช้สิทธิเลือกตั้งแต่หลังจากได้ไปฟังการปราศรัยหาเสียงของผู้สมัครและได้รับฟังข้อมูลข่าวสารทางการเมืองจากกลุ่มเพื่อนบ้านมีผลให้นายแดงและบิดามารดาไปใช้สิทธิเลือกตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 4 มกราคม พ.ศ. 2544 เป็นต้น 6) การจูงใจ (Motivation) หมายถึง กระบวนการกระตุ้น การเร่งเร้า การผลักดันให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลแสดงออกซึ่งพฤติกรรมทางการเมือง การจูง

ใจอาจแบ่งได้เป็น 2 ชนิด คือการจูงใจภายในและการจูงใจภายนอก การจูงใจภายใน หมายถึง ความพึงพอใจของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลนั้น ๆ เองที่ได้รับในการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมการเมือง เช่นนายดำไปใช้สิทธิเลือกตั้งในวันที่ 4 มกราคม พ.ศ. 2544 เพราะต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาล ส่วนการจูงใจภายนอก หมายถึงความพึงพอใจของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ได้รับจากผู้อื่นในรูปของผลประโยชน์ สิทธิประโยชน์ หรือสิ่งตอบแทนอื่น ๆ เช่น นายขาวไปใช้สิทธิเลือกตั้งในวันที่ 4 มกราคม พ.ศ. 2544 เพราะได้ให้สัญญากับผู้ใหญ่บ้านเอาไว้ 7) ความต้องการ (Wants) หมายถึง แรงผลักดันหรือแรงขับที่ส่งผลให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลแสดงออกซึ่งพฤติกรรมทางการเมือง เช่น นายเขียวต้องการให้มีการปฏิรูปการเมืองไทยจึงเป็นหัวหอกผลักดันให้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 เป็นต้น 8) บุคลิกภาพ (Personality) หมายถึง ผลรวมทั้งหมดของความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ทัศนคติ อุปนิสัยที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลได้สั่งสมมาอันเป็นผลมาจากการเรียนรู้จากประสบการณ์และสิ่งแวดล้อม บุคลิกภาพของแต่ละบุคคลย่อมมีความแตกต่างกันซึ่งส่งผลให้การแสดงออกซึ่งพฤติกรรมทางการเมืองของบุคคลแตกต่างกันออกไป บุคคลบางคนมีบุคลิกภาพโดดเด่นเป็นพิเศษจนกลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของบุคคลนั้น ๆ เช่นนายชวนหลีกภัยมีเอกลักษณ์แบบนักกฎหมายเป็นขั้นเป็นตอนและนิยมใช้คารมเป็นวาทะ เป็นต้น ดังนั้น วัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลซึ่งเกิดขึ้นจากปัจจัยต่าง ๆ ทางจิตวิทยาโดยการกล่อมเกลาทางการเมืองซึ่งกระทำโดยตัวแทนต่าง ๆ

กระบวนการกล่อมเกลาทางการเมือง (Political socialization) เป็นกระบวนการส่วนหนึ่งของการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) การขัดเกลาทางสังคมเป็นกระบวนการที่สังคมทำการถ่ายทอดวัฒนธรรมของสังคมจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งเพื่อมุ่งให้สมาชิกของสังคมได้เรียนรู้แบบแผนการดำรงชีวิตที่ถูกต้องเหมาะสมในสังคมนั้น ๆ การศึกษากระบวนการอบรมกล่อมเกลาทางการเมืองและการเรียนรู้ทางการเมืองของประชาชนโดยทั่วไปว่า “ใคร เรียนอะไร รู้อะไร จากใคร ภายใต้เงื่อนไขอย่างใดและเกิดอะไรขึ้นจากสภาพการณ์เช่นนั้น” คำตอบดังกล่าวบ่งบอกถึงแง่มุมต่าง ๆ ของชีวิตทางการเมืองของมนุษย์ในระบบต่าง ๆ (พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว,2526: 251) ดังนั้นการกล่อมเกลาการเมืองจึงเป็นกระบวนการที่สังคมทำการถ่ายทอดวัฒนธรรมทางการเมืองของสังคมจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งเพื่อมุ่งให้สมาชิกของสังคมได้เรียนรู้แบบแผนการดำรงชีวิดทางการเมืองที่ถูกต้องเหมาะสมในสังคมการเมืองนั้น ๆ การกล่อมเกลาทางการเมืองเป็นแนวคิดที่วิชารัฐศาสตร์ได้รับอิทธิพลมาจากวิชาจิตวิทยาและมานุษยวิทยา (Psychology and Anthropology) กล่าวคืออิทธิพลของวิชาจิตวิทยามีผลทำให้จุดสนใจของการกล่อมเกลาทางการเมืองมุ่งเน้นในเรื่องของบุคลิกภาพและทัศนคติอันเกิดจากการเรียนรู้ทางการเมือง ส่วนวิชามานุษยวิทยามีส่วนทำให้การศึกษาการกล่อมเกลาทางการเมืองภายในระบบการเมืองนั้น ๆ เช่น

ตัวแทนทำหน้าที่ในการกล่อมเกลาทางการเมือง (Agents political socialization) และการได้รับประสบการณ์ทางการเมืองของบุคคล (Political Experiences) ดังต่อไปนี้ (ณัชชาภัทร อุ่นตรงจิตร ,2563:195-196) 1) ครอบครัว (family) ครอบครัวเป็นกลุ่มปฐมภูมิของสังคมที่ทำหน้าที่ขัดเกลาทางสังคมเพื่อการถ่ายทอดวัฒนธรรมของสังคมนั้น ๆ ส่วนในการกล่อมเกลาทางการเมืองครอบครัวเป็นตัวแทนที่สำคัญในการให้การเรียนรู้ทางการเมืองที่ใกล้ชิดสนิทสนมในวัยเด็กซึ่งมีผลโดยตรงต่อการกำหนดพฤติกรรมทางการเมืองในวัยผู้ใหญ่ การกล่อมเกลาทางการเมืองในระดับครอบครัวเป็นตัวการสำคัญในการสร้างบุคลิกภาพทางการเมือง (Political personality) 2) กลุ่มเพื่อน (peer groups) กลุ่มเพื่อนเป็นกลุ่มทางสังคมอีกกลุ่มหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการเป็นตัวแทนในการกล่อมเกลาทางการเมือง กลุ่มเพื่อนมีฐานะที่แตกต่างจากครอบครัวในลักษณะของการมีฐานะที่เท่าเทียมกัน ในสังคมแบบทันสมัยกลุ่มเพื่อนมีบทบาทสำคัญในการกล่อมเกลาทางการเมืองมากกว่าครอบครัวและเครือญาติเนื่องจากสังคมสมัยใหม่มีความสลับซับซ้อนมีการกำหนดบทบาทหน้าที่อาชีพ และการงานเป็นแบบเฉพาะด้านตามความชำนาญมากขึ้น กลุ่มเพื่อนจึงสามารถสวมบทบาทในฐานะตัวแทนการขัดเกลาทางสังคมและการกล่อมเกลาทางการเมืองแทนที่ครอบครัวและเครือญาติ กลุ่มเพื่อนมีบทบาทสำคัญในการให้การเรียนรู้จากปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นในระบบการเมืองโดยตรง เช่น การชักกชวนให้เข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ การหล่อหลอมทางความคิดทางการเมือง เป็นต้น 3) สถาบันการศึกษา (Educational institutions) สถาบันการศึกษาเป็นตัวแทนในการกล่อมเกลาทางการเมืองแบบกลุ่มทุติยภูมิซึ่งมีลักษณะที่เป็นทางการ (formal) มากกว่าครอบครัวและกลุ่มเพื่อน สถาบันการศึกษา ได้แก่ โรงเรียน วิทยาลัย และมหาวิทยาลัยทำหน้าที่ทั้งในด้านการขัดเกลาทางสังคมและการกล่อมเกลาทางการเมืองโดยผ่านกระบวนการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษาในแต่ละระดับซึ่งเป็นการกล่อมเกลาทางการเมืองโดยตรงและกระทำโดยผ่านการให้การเรียนรู้ทางประสบการณ์ในกิจกรรมเสริมหลักสูตรต่าง ๆ อย่างเช่น การเข้าค่ายอบรม การเป็นสมาชิกชมรมต่าง ๆ ก็เป็นการกล่อมเกลาทางการเมืองโดยอ้อมเพื่อให้นักเรียนและนักศึกษารู้จักหน้าที่ความรับผิดชอบในบทบาทต่าง ๆ ที่แตกต่างไปจากหน้าที่ของการเป็นนักเรียนและนักศึกษา ดังนั้นสถาบันการศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในกระบวนการกล่อมเกลาทางการเมือง และการขัดเกลาทางสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมแบบสมัยใหม่ 4) สื่อมวลชน (Mass media) สื่อมวลชนเป็นตัวแทนในการกล่อมเกลาทางการเมืองที่สำคัญยิ่งในสังคมสมัยใหม่มีหนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์เป็นสื่อในการให้ความรู้และความบันเทิงแก่ประชาชนในทางการเมือง สื่อมวลชนทำหน้าที่ในการเสนอข่าวสารข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นทั้งภายในรัฐและภายนอกรัฐรวมทั้งทำหน้าที่ในการวิเคราะห์

ปรากฏการณ์ทางการเมืองตลอดจนเสนอแนะทางเลือกหรือการประเมินค่าของปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นอีกด้วย

นอกจากนั้น การประยุกต์หลักสาราณียธรรมเพื่อส่งเสริมการกล่อมเกลาทางการเมืองของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น ซึ่งเป็นธรรมแห่งการอยู่ร่วมหรือ การมีส่วนร่วมด้วยความปรารถนาดีมีไมตรีต่อกัน เอื้อเฟื้อเกื้อกูลกัน โดยที่สาราณียธรรม 6 คือ ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความให้ระลึกถึง, ธรรมเป็นเหตุที่ละลึกถึงกัน, หลักการอยู่ร่วมกันสาราณียธรรม 6 คือ 1) เมตตากายกรรม ตั้งเมตตากายกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ช่วยเหลือกิจธุระของผู้ร่วมคณะด้วยความเต็มใจ แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกันทั้งต่อหน้า และลับหลัง 2) เมตตาวจีกรรม ตั้งเมตตาวจีกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ช่วย บอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอนและตักเตือนด้วยความหวังดี กล่าวว่าจาสุภาพ แสดงความเคารพ นับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง 3) เมตตามโนกรรม ตั้งตั้งเมตตามโนกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน 4) สาธารณโภคี ได้ของสิ่งใดมาก็แบ่งปันกัน คือ เมื่อได้สิ่งใดมาโดยชอบธรรม แม้เป็นของ เล็กน้อยก็ไม่ห่วงไว้ผู้เดียว นำมาแบ่งปันเฉลี่ยเจือจานให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกัน ข้อนี้ใช้อัปปฏิวัตตโภคีก็ได้ 5) สีลสามัญญตา มีศีลบริสุทธิ์เสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ มีความประพฤติสุจริต ดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจของหมู่คณะ 6) ทิฏฐิสามัญญตา มีทิฏฐิงามเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ มีความเห็นชอบร่วมกันในข้อที่เป็นหลักการสำคัญ ที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้นสิ้นทุกข์หรือขจัดปัญหา ธรรม 6 ประการนี้มีคุณ คือ เป็นสาราณียะ ทำให้เป็นที่ระลึกถึง เป็นปิยกรณ์ ทำให้เป็นที่รัก เป็นครุกรณ์ ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์ความกลมกลืนเข้าหากัน เพื่อความไม่วิวาท เพื่อความสามัคคี และเอกภาพ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (ที่.ปา. (ไทย) 11/317/257.) หากมีการประยุกต์หลักสาราณียธรรมเพื่อส่งเสริมการกล่อมเกลาทางการเมืองของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น ก็จะก่อให้เกิดการสร้างมิตรภาพที่ดีต่อกัน การอยู่ร่วมกันอย่างถ้อยทีอาศัย และเกิดเป็นการเมืองภาคพลเมืองที่มีความสร้างสรรค์ต่อไปได้อีกด้วย สาราณียธรรม (ธรรมเป็นเหตุให้ระลึก ถึงกัน คือ เป็นหลักธรรมที่เสริมสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นที่เป็นเพื่อนร่วมงาน ร่วมกิจการ หรือร่วม ชุมชน ตลอดจนพี่น้องร่วมครอบครัวพึงปฏิบัติตาม หลักอยู่ร่วมกันได้แก่ 1) เมตตากายกรรม ทำต่อกันด้วยเมตตา คือ แสดงไมตรีและความหวังดีต่อเพื่อนร่วมงาน ร่วมกิจการ ร่วมชุมชน ด้วยการช่วยเหลือกิจธุระต่างๆ ด้วยความเต็มใจ แสดงอาการกิริยาสุภาพ เคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง 2) เมตตาวจีกรรม พูดต่อกันด้วยเมตตา คือ ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอน หรือ แนะนำ ตักเตือนกันด้วยความหวังดี กล่าวว่าจาสุภาพ แสดงความ

เคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับ หลัง 3) เมตตามโนกรรม คิดต่อกันด้วยเมตตา คือ ตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อ กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน 4) สาธารณโภคี ได้มาแบ่งกันกินกันใช้ คือ แบ่งปันลาภผลที่ได้มาโดยชอบธรรม แม้เป็นของ เล็กน้อยก็แจกจ่ายให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคกันทั่วถึง 5) สีลสามัญญตา ประพฤติให้ดีเหมือนเขา คือ มีความประพฤติสุจริต ดีงาม รักษาระเบียบ วินัยของส่วนรวม ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจ หรือเสื่อมเสียแก่หมู่คณะ 6) ทิฏฐิสามัญญตา ปรับความเห็นเข้ากันได้ คือ เคารพ รับฟังความคิดเห็น มีความเห็นชอบ ร่วมกัน ตกลงกันได้ในหลักการสำคัญ ยึดถืออุดมคติหลักแห่งความดีงาม หรือจุดหมายสูงสุดอัน เดียวกัน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต),2547: 23)

ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักสาราณียธรรมเพื่อส่งเสริมการกล่อมเกลาทางการเมืองของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น” โดยจะได้ทราบว่าการกล่อมเกลาทางการเมืองของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น ว่าอยู่ในระดับใด แตกต่างกันหรือไม่ ควรเป็นอย่างไร มีแนวทางในการประยุกต์หลักสาราณียธรรมเพื่อส่งเสริมการกล่อมเกลาทางการเมืองของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น อย่างไรบ้าง อันจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ สังคม และประเทศชาติ ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของนักศึกษาต่อการกล่อมเกลาทางการเมืองวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น

2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักศึกษาต่อการกล่อมเกลาทางการเมืองวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

3. เพื่อนำเสนอการประยุกต์หลักสาราณียธรรมเพื่อส่งเสริมการกล่อมเกลาทางการเมืองของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักสาราณียธรรมเพื่อส่งเสริมการกล่อมเกลาทางการเมืองของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น” ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามลำดับหัวข้อ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ นักศึกษา หมายถึง ประชากรทั้งเพศชายและหญิงที่เป็นผู้เรียน วิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น จำนวน 1,275 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้คือ ประชากรสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ นักศึกษา หมายถึง ประชากรทั้งเพศชายและหญิงที่เป็นผู้เรียน วิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น จำนวน 1,275 คน จากจำนวนประชากรที่ใช้ในการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยได้คำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมในการคำนวณหากลุ่มตัวอย่างจำนวน 304 คน โดยใช้โปรแกรมคำนวนกลุ่มประชากรตัวอย่าง ทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นมาจากการศึกษาค้นคว้าแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ รวมทั้งเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามลำดับ โดยใช้สถิติที่ใช้ในการทำวิจัยครั้งนี้ คือ สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าสถิติร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) สำหรับบรรยายข้อมูลทั่วไป สถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้สำหรับทดสอบสมมติฐาน สถิติที่ใช้คือการทดสอบค่าที (t-test) ในกรณีตัวแปรต้นสองกลุ่ม และการทดสอบค่าเอฟ (F-test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) ในกรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป เมื่อพบว่ามีความ แตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างเป็นสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD.) การแปลความ การสร้างข้อสรุป และการพิสูจน์ข้อสรุป ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพได้วิเคราะห์ข้อมูลในเวลาเดียวกับการเก็บรวบรวมข้อมูล การถอดเทปออกมาให้รวดเร็วและทำการวิเคราะห์เพื่อให้ข้อมูลสามารถสนับสนุน และอ้างอิงในส่วนต่างๆ ไปพร้อมๆ กัน โดยใช้คำถามการวิจัยเป็นตัวตั้ง ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลโดยทั่วๆ มีความเชื่อมโยง และบูรณาการสิ่งที่เกิดขึ้นเพื่อนำไปสู่การตีความและอภิปรายผลที่เป็นเอกภาพ

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักสาราณียธรรมเพื่อส่งเสริมการกล่อมเกลาทางการเมืองของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น” สามารถสรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า นักศึกษาผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 192 คน คิดเป็นร้อยละ 63.20 รองลงมาคือ เพศหญิง จำนวน 112 คน คิดเป็นร้อยละ 36.80 ตามลำดับ อายุ พบว่า นักศึกษา

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุ 18-20 ปี จำนวน 176 คน คิดเป็นร้อยละ 57.90 รองลงมาคือ อายุ 21 ปีขึ้นไป จำนวน 91 คน คิดเป็นร้อยละ 29.90 และน้อยที่สุดคือ อายุ 15-17 ปี จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 12.20 ตามลำดับ การศึกษา พบว่า นักศึกษาผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาปวช./เทียบเท่า จำนวน 182 คน คิดเป็นร้อยละ 59.90 รองลงมาคือ มีระดับการศึกษา ปวส./เทียบเท่า จำนวน 98 คน คิดเป็นร้อยละ 32.20 และน้อยที่สุดคือ มีระดับการศึกษา ต่ำกว่า ปวช. จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 7.90 ตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของนักศึกษาต่อการกล่อมเกลาทางการเมืองวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น พบว่า ระดับความคิดเห็นของนักศึกษาต่อการกล่อมเกลาทางการเมืองวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$=3.86, S.D.=0.20) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านครอบครัว ($\overline{X}$=4.49, S.D.=0.27) ด้านสถาบันการศึกษา ($\overline{X}$=3.83, S.D.=0.30) ด้านสื่อมวลชน ($\overline{X}$=3.61, S.D.=0.39) และด้านกลุ่มเพื่อน ($\overline{X}$=3.58, S.D.=0.32) อยู่ในระดับมาก ตามลำดับ

3. ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักศึกษาต่อการกล่อมเกลาทางวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า นักศึกษาที่มี เพศและระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการกล่อมเกลาทางการเมืองวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ส่วนนักศึกษาที่มีอายุ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการกล่อมเกลาทางการเมืองวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง“การประยุกต์หลักสาราณียธรรมเพื่อส่งเสริมการกล่อมเกลาทางการเมืองของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น” อภิปรายผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของนักศึกษาต่อการกล่อมเกลาทางการเมืองวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น พบว่า ระดับความคิดเห็นของนักศึกษาต่อการกล่อมเกลาทางการเมืองวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาณรงค์ ธมฺมเมธี (ศรีพันลม) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง“การมีส่วนร่วมของประชาชนกับการเลือกตั้งทั่วไปของชุมชนท่าเตียน กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนกับการเลือกตั้งทั่วไปของชุมชนท่าเตียน กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

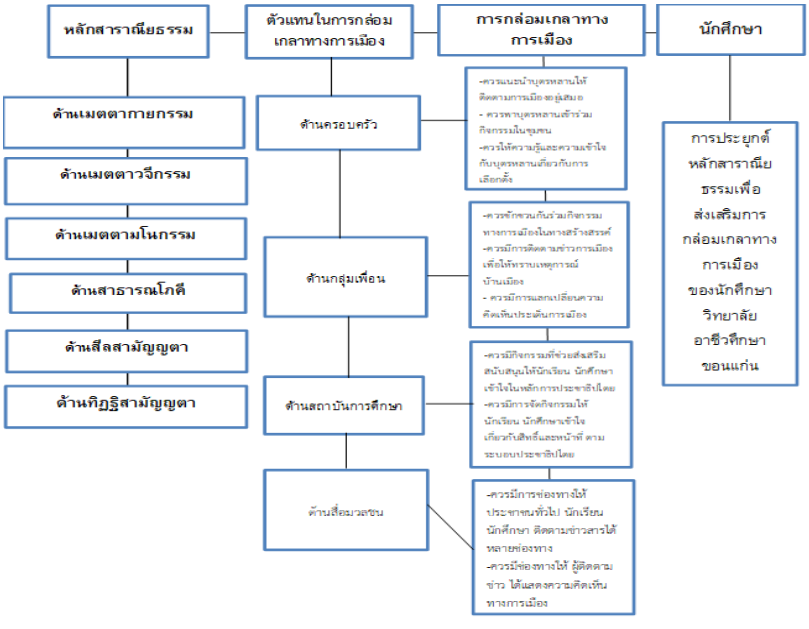
2. การเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักศึกษาต่อการกล่อมเกลาทางการเมืองวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล จากการวิเคราะห์การเปรียบเทียบความ

คิดเห็นของนักศึกษาต่อการกล่อมเกลาทางการเมืองวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า นักศึกษาที่มี เพศ และระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการกล่อมเกลาทางการเมืองวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ส่วนนักศึกษาที่มีอายุ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการกล่อมเกลาทางการเมืองวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาวรพงศ์ กุสลชโย (มหาจันทร์) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินโครงการรถไฟรางเบาของเทศบาลนครขอนแก่น” ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินโครงการรถไฟรางเบาของเทศบาลนครขอนแก่น จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลพบว่า ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการรถไฟของเทศบาลนครขอนแก่นไม่แตกต่าง

3. การวิเคราะห์การนำเสนอการประยุกต์หลักสาราณียธรรมเพื่อส่งเสริมการกล่อมเกลาทางการเมืองของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น พบว่า ระดับความคิดเห็นของนักศึกษาต่อการประยุกต์หลักสาราณียธรรมเพื่อส่งเสริมการกล่อมเกลาทางการเมืองของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอนแก่น โดยรวม อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระอธิการปณัฐสิชฐ์ ปภากโร (ศรีทิพย์) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัย พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

ผู้วิจัยได้นำองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยดังกล่าวมาสรุปเป็นความสัมพันธ์เชิงแผนภาพ

เอกสารอ้างอิง

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539), *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.* กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,.

คณะกรรมการกลุ่มปรับปรุงชุดวิชาหลักพื้นฐานทางรัฐศาสตร์, (2562), *หลักพื้นฐานทางรัฐศาสตร์,* ปรับปรุงครั้งที่ 1, เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาหลักพื้นฐานทางรัฐศาสตร์, นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

จักษ์ พันธ์ชูเพชร, (2555), *รัฐศาสตร์*, กรุงเทพฯ : บริษัทมายด์ พับลิชชิ่ง จำกัด.

ณัชชาภัทร อุ่นตรงจิตร, (2563), *รัฐศาสตร์*, พิมพ์ครั้งที่ 16, กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, (2526), *รัฐศาสตร์ : ขอบข่าย สถานภาพ และการศึกษาวิจัย,* กรุงเทพฯ : เจ้าพระยาการพิมพ์.

พระเฉลิมวุฒิ จิตฺตสำโร (น้อยโจม), (2562), *“การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลบึงพะไล อำเภอแก้งสนามนาง จังหวัดนครราชสีมา”,* สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), (2547), *ธรรมนูญชีวิต,* พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพฯ: บริษัทสหธรรมิก จำกัด.

พระมหาณรงค์ ธมฺมเมธี (ศรีพันลม), (2563), *“การมีส่วนร่วมของประชาชนกับการเลือกตั้งทั่วไปของชุมชนท่าเตียนกรุงเทพมหานคร”,* สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาวรพงศ์ กุสลชโย (มหาจันทร์), (2563), *“การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินโครงการรถไฟรางเบาของเทศบาลนครขอนแก่น”,* วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระอธิการปณัฐสิชฐ์ ปภากโร (ศรีทิพย์), (2567), *“การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ”,*วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.